

Mroczkowski, Ireneusz

"Antropologiczne podstawy moralności małżeństwa i rodziny", Marian Pokrywka, Lublin 2010 : [recenzja]

Studia Płockie 39, 343-346

2011

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Marian Pokrywka, *Antropologiczne podstawy moralności małżeństwa i rodziny*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2010, ss. 455.

W recenzowanej książce, która jest rozprawą habilitacyjną, Autor łączy wierność nauczaniu Jana Pawła II z własnymi poszukiwaniami filozoficzno-teologicznymi, które koncentrują się wokół społecznej zasady uczestnictwa. Rodzina jest jedną z tych modelowych instytucji społecznych, w której zasada uczestnictwa oraz współczesne uwarunkowania socjologiczne dochodzą w sposób wyjątkowy do głosu. Nie ulega przy tym wątpliwości, że dotyka ją dziś kryzys o niespotykanej głębi. Dociera on z całym impetem do Polski, o czym świadczy ostatecznie ujawniona liczba 20% dzieci przychodzących na świat w rodzinach niepełnych.

Poświęcenie więc uwagi *antropologicznym podstawom moralności małżeństwa i rodziny* zasługuje ze wszech miar na uznanie. Tytuł rozprawy – zawierający wyrażenie *moralność małżeństwa i rodziny* – ujmuje szeroką gamę czynników wpływających na postawy i działania ludzi, zawierających małżeństwo i tworzących rodzinę. Pozwala to Autorowi spojrzeć na małżeństwo i rodzinę w świetle skomplikowanych struktur społecznych. Poszerza przy tym spektrum dotychczasowych ujęć teologicznych o analizy socjologiczne.

W recenzowanej pracy czyni się to ze szczególnym uwzględnieniem antropologicznego statusu podmiotów tworzących małżeństwo i rodzinę: mężczyzny, kobiety i dziecka. Skojarzenie jednorodnej perspektywy antropologicznej z różnorodnością czynników tworzących *moralność małżeństwa i rodziny* sprawia, że mamy do czynienia z projektem badawczym ambitnym, rzadko podejmowanym na terenie innych nauk o rodzinie.

Współczesne nauki o rodzinie zajmują się co prawda prawie wszystkimi uwarunkowaniami życia rodzinnego, poruszonymi w książce ks. M. Pokrywki, ale z racji braku jednorodnej prorodzinnej perspektywy antropologicznej, nie są w stanie zapobiec sprzecznym często konkluzjom na temat rodziny. Takiej sprzeczności udaje się uniknąć ks. M. Pokrywce, ponieważ korzysta z ujawnionego w teologii Bożego zamysłu wobec małżeństwa i rodziny. W sensie ścisłym więc tytułowe *antropologiczne podstawy* odnoszą się do antropologii teologicznej. Nie zmienia tego fakt, że w pracy spotykamy odwołania do prawa naturalnego. Ostatecznie to jednak nie argumentacja prawno-naturalna, ani nawet personalistyczna, broni prawdy o małżeństwie i rodzinie. Skuteczne środki do obrony małżeństwa i rodziny mogą znaleźć ludzie konsekwentnej wiary.

Odkrywanie *antropologicznych podstaw moralności małżeństwa i rodziny* dokonuje się w pracy ks. M. Pokrywki na czterech poziomach, omówionych w czterech rozdziałach rozprawy: *U źródeł prawdy o człowieku, małżeństwie i rodzinie (roz. II)*; *Antropologiczne podstawy małżeńskiej i rodzinnej »communio personarum« (roz. III)*; *Antropologiczne podstawy odpowiedzialnego rodzicielstwa (roz. IV)*; *Antropologiczne podstawy wychowania w rodzinie (roz. V)*. *Poprzedza je opis współczesnych zagrożeń dla człowieka, małżeństwa i rodziny (roz. I)*.

Taka struktura książki uwzględnia kilka podstawowych danych teologicznych oraz korzysta z personalistycznego języka etyki w opisie człowieka. Konstrukcja metodologiczna rozprawy zakłada więc chrześcijańskie przenikanie wiary i rozumu nie tylko w życiu małżeństwa i rodziny, ale także w strategii argumentacyjnej. Jeśli do tego dodamy, że mówiąc o rozumie, uwzględnia się – oprócz rozumu etyki – także wyniki wielu innych nauk o rodzinie, to skala trudności staje się poważna. Autor zdaje sobie z tego sprawę, ponieważ we *Wstępie* zaznacza, że „zamierza przedstawić nie tylko jasne kryteria pozwalające odróżnić sytuacje właściwe od patologicznych, ale również wnikliwie prześledzić warstwę argumentacyjną, która uzasadnia stanowisko Kościoła” (s. 14).

Warto zwrócić uwagę na sformułowanie *prześledzić warstwę argumentacyjną*. Pojawia się ono nieczęsto w pracach polskich teologów moralistów, którzy na ogół przepisują argumenty podane w dokumentach Urzędu Nauczycielskiego Kościoła. Jeśli więc Autor deklaruje taki zamiar, to budzi nadzieję na większą wrażliwość metodologiczną, tak bardzo potrzebną w dyskusji współczesnej polskiej teologii moralnej ze światem. Wykonanie tego zamiaru wiązałoby się jednak z szerszym wykorzystaniem wyników współczesnych nauk o rodzinie (*psychologia rodziny, socjologia rodziny, prawo*) w ukazywaniu uwarunkowań moralności małżeństwa i rodziny. Dotyczy to zwłaszcza rozdziałów II – V.

Najbardziej satysfakcjonujący pod tym względem jest rozdział pierwszy. Zostały tu rzetelnie przedstawione współczesne patologie życia małżeńskiego i rodzinnego. Zarówno kryteria ich podziału, jak i opis struktur patologicznych pozwoliły autorowi na szeroki kontakt z filozofią współczesną (*postmodernistyczny obraz człowieka, antropologia płci kulturowej*), jak i twierdzeniami współczesnych nauk o rodzinie (*socjologia, ekonomia, demografia*). Ks. M. Pokrywka nie tylko referuje poglądy innych, ale z niektórymi już na tym etapie pracy wchodzi w spór.

Wydaje się, że mogłyby one być rozwinięte w następnych rozdziałach, gdzie przedstawia się katolicką naukę o rodzinie i małżeństwie. Nie zmienia to faktu, że w rozdziale pierwszym został poważnie potraktowany problem gender, jako wyzwanie stojące przed katolicką teologią małżeństwa i rodziny. W polskiej literaturze teologicznej jest to bodaj pierwsze takie ujęcie, włączone w dodatku w poważny dyskurs antropologiczny. Jakkol-

wiek Autor nie w pełni dostrzega te elementy chrześcijańskiego rozumienia płciowości, które inspirują niektórych teoretyków *gender*, to bardzo słusznie eksplikuje katolickie pojmowanie seksualności, które demaskuje fałsz ujęć *genderowych*.

Należy też pochwalić ks. Pokrywkę za odwagę szerokiego ujęcia zagadnienia. Jego rozprawa stanowi prawdziwe kompendium współczesnego nauczania Kościoła na temat małżeństwa i rodziny. Konsekwentna metoda pomaga odnaleźć kluczowe pojęcia, które tworzą prawdziwą *architekturę antropologiczną*. To ona utrzymuje niezwykle bogaty materiał rozprawy w zadziwiającym porządku i harmonii. Pozwala to Autorowi płynnie przechodzić od teologiczno- sakramentalnej podmiotowości osób, tworzących małżeństwo i rodziną (roz. I), poprzez *communio personarum*, wraz kategorią *daru* i *odpowiedzialnego rodzicielstwa*, istotnych dla konstytucji komunii małżeńskiej i płodności rodzicielskiej, aż po *godność osoby*, gwarantującej rodzinny system wychowania.

Istotne w pracy ks. M. Pokrywki jest to, że w jego *architekturze antropologicznej* znajdują swoje miejsce, wraz z odpowiednim komentarzem etycznym, najważniejsze współczesne dylematy małżeńsko rodzinne; poczynając od samego modelu małżeństwa, poprzez homoseksualizm, antykoncepcję, *in vitro*, odpowiedzialne rodzicielstwo, adopcję i wychowanie w rodzinie. Okazuje się, że prawdziwa antropologia, zgodna z naturą człowieka, pomaga w rozwiązywaniu praktycznych konfliktów. Swoją rozprawą Autor odpowiada też lewicowemu krytykom chrześcijańskiego modelu rodziny. Chrześcijaństwo jest przez nich krytykowane za bycie źródłem wykluczenia; rodzina, zwłaszcza patriarchalna – za kształtowanie osobowości autorytarnych; tradycja – za tworzenie źródeł zacofania; a moralność – za przeszkodę w samorealizacji człowieka.

W tym apologetycznym dialogu szczególnie ważny jest rozdział ostatni, w którym ks. M. Pokrywka pokazuje, że rodzina jest nie tylko *szkołą bogatszego człowieczeństwa*, ale także *szkołą cnót społecznych*. We współczesnej polskiej publicystyce antyrodzinnej głosi się bowiem wprost (*M. Środa*), że wartości wychowawcze rodziny mają charakter egoistyczny, odnoszą się do różnych form egoistycznego szczęścia, a nie do więzi społecznych, sąsiedzkich, lokalnych czy pozarodzinnych. Książka ks. M. Pokrywki pokazuje, że takie twierdzenia mogą pojawiać się tylko w kręgach osób nie znających chrześcijańskiego modelu rodziny. Nie należy wykluczać jej znaczenia także dla tych, którzy żyjąc w chrześcijańskich rodzinach, popełniają błędy wychowawcze. Dla jednych i drugich praca stanowi cenne kompendium wiedzy o małżeństwie i rodzinie.

Praca ks. M. Pokrywki jest także ważnym głosem w dyskusji nad umiejscowieniem studium o rodzinie w strukturze kształcenia akademickiego w Polsce. Zarówno waga instytucji rodziny, jak i rozwój wielu nauk o rodzinie pozwalają odpowiedzialnie myśleć o nowej dyscyplinie nauk o rodzinie.

Recenzowana praca, podając podstawy antropologiczne moralności małżeństwa i rodziny, pokazuje taki horyzont refleksji *familiologicznej*, który w pełni zasługuje na własną autonomię w strukturze nauk, wraz z możliwością zdobywania stopni naukowych.

Trzeba też wspomnieć, że praca ks. M. Pokrywki potwierdza słuszność postulatu wysuniętego przed kilku laty przez Stowarzyszenie Teologów Moralistów, aby w program ewentualnej Nowej Wielkiej Nowenny wpisać promocję i obronę rodziny w Polsce. Zarówno zakres wyzwań, jak i waga problemów związanych z rodziną pokazują, że nie ma dziś w duszpasterstwie pilniejszego zadania, niż obrona rodziny w cywilizacji zachodniej, w tym także w Polsce. Wnioski z recenzowanej książki mogłyby ukonkretnić wieloletni program duszpasterski w Kościele w Polsce.

Ks. Ireneusz Mroczkowski